

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΡΑΔΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ

ΕΙΣΒΟΛΗ

ΤΟΥ

ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ ΕΙΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΝ

ΚΑΙ ΕΝΑΡΕΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

*Διάλεξις γεγομένη τὴν 22 Φεβρουαρίου 1921 ἐν τῷ «Παρασσῶν»
ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετείῳ τῆς διαβάσεως τοῦ Προϋθου.*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΛΑΚΗ & ΜΠΑΡΤ

Πλατεία Συντάγματος

1921

ΕΙΣΒΟΛΗ

ΤΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ ΕΙΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΝ

ΚΑΙ ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΡΑΔΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ

ΕΙΣΒΟΛΗ

ΤΟΥ

ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ ΕΙΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΝ

ΚΑΙ ΕΝΑΡΕΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

*Διάλεξις γενομένη τὴν 22 Φεβρουαρίου 1921 ἐν τῷ «Παρθενῶν»
ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετείῳ τῆς διαβάσεως τοῦ Προϋθου.*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ & ΜΠΑΡΤ

Πλατεία Συντάγματος

1291

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ ΕΙΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΝ ΚΑΙ ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Εἶναι εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ γράμματα καὶ τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους ὀφείλομεν τὴν ἀφύπνισιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν συνειδήσεως, ἀφύπνισιν πλήρη καὶ ἀξίαν θαυμασμοῦ. Ποτέ, κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῶν τραγικῶν περιπετειῶν τῆς φυλῆς ἡμῶν, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπαύριον τῆς ἐλληνικῆς ἀκμῆς τῶν κλασικῶν χρόνων μέχρι τῶν ὑστίων ἡμερῶν τῆς ιη' ἑκατονταετηρίδος, ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ δὲν εἶχε λάβει τοσοῦτον σαφῆ καὶ τοσοῦτον πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς ἰδίας ἑαυτῆς ἀποστολῆς, ὅσον κατὰ τὰ προοίμια τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἔκτοτε δὲν ὑπῆρξε πλέον Ἕλλην νὰ μὴ ποθῇ καὶ νὰ μὴν ὀνειρεύεται τὴν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος, μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου, περιλαμβανοῦσης ὅλα τὰ τέκνα τῆς ὑπὸ μίαν σημαίαν, ὑπὸ ἓν ὄνομα, τὸ ἐλληνικόν. Ὅχι πλέον ραγιαῖς, ἀλλ' οὔτε πλέον ρωμηός! **Ἕλλην!** Ἴδού τὸ κατόρθωμα τοῦ Ρήγα, τοῦ Κοραῆ, τοῦ Ἀντίμου Γαζῆ καὶ τῆς ἄλλης θαυμαστῆς πλειάδος τῶν προδρομῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου ψάλλει «**τοῦ Λεωνίδα τὸ σπαθί, Κολοκοτρώνης τὸ φορεῖ**», αἱ ἀναγγελίαι τῆς νίκης ἀποκαλοῦσι τὸν Νικηταρᾶν Ἀχιλλέα, οἱ τραχεῖς ναυτίλοι τοῦ Αἰγαίου βαπτίζουν τὰ σκάφη των Ἀδρην, Θεμιστο-

κλῆ καὶ Κίμωνα. ἡ δὲ Μπουμπουλίνα κίτzuσα, ἔρ ἔτος πρὸ τῆς Ἐπαραστάσεως, ἰσχυρὸν κορβέτον δίδει εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα « Ἀγαμέμνων »! Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὃν μετ' ὀλίγον θέλομεν ἶδει ἐν τῷ ἔργῳ, ζητεῖ διὰ τοῦ ἀπὸ Ἰασίου κηρύγματος αὐτοῦ « μάχας μεταξὺ Θερμοπυλῶν καὶ Μαραθῶνος », καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν τυροράνων εὐπρόσδεκτον θεωρεῖ εἰς τὰς σκιὰς τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Λεωνίδα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μιχάλβодας Σοῦτσος παραιτεῖ ἓνα θρόνον διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν τιμὴν νὰ εἶναι ἀπλοῦς πολίτης μιᾶς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Καὶ οὐδαμοῦ φαίνονται ἐπηρεάζουσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν τούτων αἱ ὀπισθοδρομικαὶ παραδόσεις τῆς Σταμπούλ, οὔτε ὁ μετὰ τῆς δεσποτικῆς Ρωσσίας συγχρωτισμός, οὔτε τὰ ἀνελεύθερα ἐν πολλοῖς θέσμια τῶν ὀσποδαράτων τῆς Μολδαβίας καὶ τῆς Βλαχίας. Ἰδοὺ τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ὡς ἐνεφύσησαν αὐτὸ οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους, παρασκευάζοντες ἄνδρας ἐτοιμοὺς τὰ πάντα νὰ θυσιάσωσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Ἐν τούτοις, ὅπως μὴ οἱ πόθοι τῆς ἐξεγερθείσης, οὕτως εὐτυχῶς, ἐθνικῆς συνειδήσεως μείνωσιν ἔσαεὶ ἀνεκπλήρωτοι καὶ ἀπλῇ θεωρίᾳ, ἀπητοῦντο καὶ ἄλλα τινα, πρακτικώτερα, δυνάμει στοιχεῖα, καὶ δὴ συγκρότησις πολεμικὴ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἱκανὴ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς λύκους οἵτινες εἶχον ἐγκαθιδρυθῇ ἐν τῷ ἰδίῳ ἡμῶν οἴκῳ, προσέτι δὲ καὶ ἡ κατάλληλος εὐκαιρία, ὅπως γίνῃ ἀρχὴ τοῦ σωτηρίου κινήματος μετὰ βασιμῶν ἐλπίδων ἐπιτυχίας. Εὐτυχῶς, αὐτὴ ἡ Ὑψ. Πύλη, τυφλώτιτousa ἡ ἀναγκαζομένη, εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν ἀνάπτυξιν θεσμῶν τινῶν, οἵτινες προσεπόρισαν εἰς τοὺς Ἕλληνας θαυμάσια, διὰ τὴν ἐποχὴν των καὶ τὴν κρατοῦσαν τότε ἐν τῇ Ἀνατολῇ τακτικὴν, πεζικὰ στρατεύματα, καὶ οὐκ ὀλίγον ἐπίσης ἐβοήθησαν εἰς τὴν πολεμικὴν συγκρότησιν τῶν πληρωμάτων τοῦ ἐμπορικῶ ἡμῶν ναυτικοῦ, ὃν τμήμα ὑπεχρεοῦτο νὰ ὑπηρετῇ ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυτικῷ ὑπὸ Ἕλληνα ἀρχηγόν, ὅς συγχρόνως ἦτο καὶ ὁ κυβερνήτης, ὁ μπάς-ρεῖς, τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι

σεφερλήδες καὶ γκαλιοντζήδες καὶ λεβένται, ὡς ἀπεκαλοῦντο, ἐχρη-
 σιμοποιοῦντο οὐ μόνον εἰς τ' ἄρμενα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πυροβο-
 λικόν, ἐσυνειθίζον εἰς αὐστηροτάτην πειθαρχίαν, μεγάλως δὲ εἶχε
 κρατυνθῇ τὸ μεταξὺ αὐτῶν πνεῦμα συναδελφότητος, ζώντων ἐν
 μέσῳ στοιχείων οὐχὶ λίαν φιλικῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς κατὰ
 ξηρὰν ἐλληνικὰς δυνάμεις ἐν πρώτῃ γραμμῇ βεβαίως ἤρχοντο τὰ
 δεκατέσσαρα μεγάλα ἄρματωλήζια τῆς Ρούμελης, αἵτινα θὰ δώ-
 σουν βραδύτερον τοὺς λαμπροτάτους τῶν ἡρώων τῆς Ἐπανα-
 στάσεως. Ἐφάμιλλα εἰς σκληραγωγίαν καὶ διὰ τὴν περὶ τὰ ὅπλα
 ἄσκησιν ἦσαν τὰ μικρὰ καπειανάτα τῆς σχεδὸν ἀνεξαρτήτου Μά-
 νης. Ἀξίον λόγου ἐπίσης σχολεῖον ὑπῆρξεν ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλῆ-
 πασσᾶ, ὃν δικαίως χαριτολόγος τις Ἰωαννίτης ἀπεκάλεσε τὸ
 Σαῖν-Σὺρ τῶν Ἑλλήνων ἄρματωλῶν, ἐξ ὧν τὸ σῶμα τῶν σω-
 ματοφυλάκων τοῦ Ἀλῆ, οἱ Τσοχαντάραι, οἵτινες μᾶς ἔδωκαν τὸν
 Καραϊσκάκη, τὸν Διάκον, τὸν Ὀδυσσέα. Τοῦ Ἀλῆ, ὅστις μίαν
 ἡμέραν ἐπέπρωτο ν' ἀφενθῇ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, οἱ
 ἄγριοι πόλεμοι κατὰ τοῦ Σουλίου ἐκληροδότησαν ἡμῖν τοὺς μα-
 χιμωτάτους τῶν στρατιωτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, οἵτινες δια-
 βάντες εἰς τὴν Ἐπὶ τὴν ἑπὶ τὴν συνεπλήρωσαν τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν
 ἀνατροφὴν ὑπὸ ἐξόχους ἀξιωματικούς, ὡς «ἐλαφροὶ μὲν κνηγγέ-
 ται», ἐπὶ Ρωσικῆς κατοχῆς, ὑπὸ τὸν ἐκ Κέας στρατηγὸν Πα-
 παδόπουλον, μετὰ πολλῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων, ἐπὶ Γαλλικῆς, ὑπὸ
 τὸν συνταγματάρχην τοῦ Ναπολέοντος Μινώ, ὡς «Ἀλβανικὸν
 Σύνταγμα» ἢ μᾶλλον ταξιαρχία ἐπὶ ταγμάτων. Ἐναντι αὐτῶν
 οἱ Ἀγγλοι, ἀποβάντες εἰς Ζάκυνθον καὶ προσπαθοῦντες νὰ κα-
 ταλάβωσι καὶ τὰς λοιπὰς τῶν Ἰονίων νήσων, ὠργάνωσαν ὑπὸ
 τὸν κατόπιν ἀρχιστράτηγον ἡμῶν Ριχάρδον Τσῶρτς τὰ δύο «τοῦ
 ἐλαφροῦ ἐλληνικοῦ πεζικοῦ τοῦ Δουκὸς τῆς Ὑόρκης» συντάγμα-
 τα, ἐν οἷς ὁ ταγματάρχης καὶ τέλος ἀντισυνταγματάρχης Θεόδω-
 ρος Κολοκοτρώνης ἠκόνησε τὸν νοῦν του καὶ συνεπλήρωσε τὴν
 πεῖραν του. Καὶ δὲν ἦσαν μόνον ταῦτα τὰ στρατιωτικὰ σχολεῖα
 τῆς παρασκευαζομένης Ἑλλάδος. Ἐν Αἰγύπτῳ Βογαπάρτης καὶ

Κλεμπέρ συνεκρότησαν τὸν Ἑλληνικὸν λεγεῶνα, ὃν βραδύτερον ὁ Ναπολέων ὑπάτος γενόμενος ἀνέπτυξεν εἰς τὴν ταξιαρχίαν τῶν Ἀκροβολιστῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἧς ὀργανωτῆς καὶ ἡρωϊκὸς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ἐκ Τσεσμέ συνταγματάρχης Νικόλαος Παπά-ζογλους. Πρὸ τούτων δὲ ἀκόμη εἶχον σχηματισθῆ ἐπὶ Ποτέμκιν ἐν Κριμαίᾳ τὰ τάγματα τοῦ Μπαλακλαβᾶ καὶ ἐν τῷ Βασιλείῳ τικῶν δύο Σικελιῶν ὁ ἑξοχος στρατηγὸς Γεώργιος Χωραφᾶς, Κεφαλλήν, ἐθεμελίωνε τὸ *regimento Macedone Real*, ἐν ᾧ ὑπερέ-τησαν οἱ Λέκα, οἱ Γιαννηκῶσται καὶ τόσοι ἄλλοι καὶ περὶ οὓ ἐλέ-γετο ὅτι ἦτο τὸ σύνταγμα τοῦ Νεαπολιτικοῦ στρατοῦ τὸ ὁποῖον δὲν ἐχρησίμευε μόνον εἰς παράταξεις. Τέλος ἐκτὸς καὶ ἄλλων σποράδην παρὰ ταῖς ξέναις δυνάμεισιν ἐπηρεοιούντων ἐλλήνων στρα-τιωτικῶν, τὴν σπουδαιοτάτην Ἑλληνικὴν πολεμικὴν παράταξιν ἀπε-τέλουν αἱ τῶν δύο ὑπὸ τοὺς Φαναριώτας παραδουναβίων Ἡγεμο-νιῶν ἐξήκοντα **καπιτανίαι**, ὧν πενήκοντα ὀκτὼ ἐλληνικαὶ καὶ δύο μόνον σερβοβουλγαρικά. Προσθέσατε δὲ καὶ τὴν ἰδιαίτεραν σω-ματοφυλακὴν τῶν Ὀσποδάρων. Ὁ Ἕλλην ἡγεμὼν πορευόμενος πρὸς τὸν Δούναβιν ἐξήρχετο τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετ' ἀφαν-τάστως μεγαλοπρεποῦς συνοδίας, ἀποκλειστικῶς ἐλληνικῆς. Γνωστὸν ὅτι αἱ μετὰ τῆς Ρωσσίας συνθῆκαι δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὴν Πύλιν νὰ στείλῃ ἓνα κἄν Ὀθωμανὸν στρατιώτην πέραν τοῦ Ἰστρου. Τὰς καπιτανίας ταύτας ἠῦξησαν, ὠργάνωσαν, ἐβελτίωσαν οἱ ἡγεμόνες Νικόλαος Μανρογένης καὶ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάν-της, ὁ πάππος. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι στρατιῶται ἦσαν οἱ Ἀγραοῦ-ται, ὡς κοινῶς ἀπεκαλοῦντο, ἐκ τοῦ ἐνδύματος. Κατὰ τὴν ἐπο-χὴν περὶ ἧς πρόκειται οἱ ἀνώτατοι καὶ περιφημότεροι ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἦσαν οἱ Γκιουλέρ-Ἀγασὴ Σάββας Φωκιανὸς Καμινάρης (τίτλος εὐγενείας) ἐκ Πάτμου καὶ ὁ ἐκ Βλαχολειβάδου Γεωργά-κης Ὀλύμπιος. Ὁ πρῶτος μεγαλοπρεπέστατος ἄρχων, ἀνδρει-ότατος στρατιώτης, γηράσας εἰς τοὺς πολέμους κατὰ ἢ μετὰ τῶν Τούρκων, ἐθεωρεῖτο ὁ καλλίτερος Ἕλλην στρατιωτικὸς τῆς ἐπο-χῆς του. Μνηθεὶς εἰς τὰ τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας, ὑπέβαλε μακρὰν

ἐκθεσιν, σωζομένην, δι' ἧς μετροῦ, ζυγίζει, πολυζυγίζει τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις, λέγει χίλια δύο φρόνιμα καὶ χρήσιμα πράγματα καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ πολεμήσῃ μόνον ἂν ἡ Ρωσσία κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἄλλως τὸ παιγνίδιον τὸ θεωρεῖ ἐκ τῶν προτέρων χαμένον. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἔχει ὡραιότεραν ἱστορίαν καὶ τολμηροτέρας σκέψεις. Ἐχει πολεμήσῃ πάντοτε κατὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ τῶν Ρώσων ὑπὸ τὸν Κουτούζωφ λαμβάνει τοὺς βαθμούς, ὡς ἀρχηγὸς ἐπικουρικοῦ σώματος, πρῶτον τοῦ «Ἀλβανοῦ λοχαγοῦ», κατόπιν «Ἀλβανοῦ συνταγματάρχου» καὶ παρασημοφορεῖται. Φίλος τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῆς Σερβίας Καραγεώργη καὶ ιδίως τοῦ ἀνδρείου στρατηγοῦ του Βέλκου Πέτροβιτς, κάμει θαύματα κατὰ τὴν Σερβικὴν Ἐπανάστασιν, ἐκδικεῖται λαμπρῶς τὸν πεσόντα Σέρβον ἥρωα Βέλκον, σώζει εἰς Οὐγγαρίαν τὴν χήραν του Στάναγ, ἣν καὶ βραδύτερον, ὑπὸ τοῦ κάλλους αὐτῆς τρωθεῖς, νυμφεύεται. Ἐταιριστὴς, δὲν εἶναι σκεπτικὸς ὡς ὁ Σάββας, καὶ ἀνυπομόνως ἀναμένει τὸ σύνθημα τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος. Εἶναι καὶ ἄλλοι ἐν τοῖς παραδουναβείοις πολεμικοὶ ἀρχηγοί, ἀγαθῆς ἀπολαύοντες φήμης, ὁ Φαρμάκης, ὁ Σιρδάρ Διαμαντῆς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεωδ. Κολοκοτρώνη, Γιαννάκης Κολοκοτρώνης Ντασκούλιας, ὁ Ἀργυροκαστριτῆς, ὁ ἐξ Ἰθάκης Βασίλειος Καραβίας καὶ ὁ Δούκας Ντελμπεντέρης, σπαθάραι ἤτοι ἱπάρχοι, ὁ Ἀθανάσιος Τουφεξήμπασης Καρπενησιώτης, ὁ Κυνουριεὺς Κοτήρας, οἱ φιλικοὶ Σερβοβούλγαροι Χατζῆ Πρόδας καὶ Μακεδόνσκη καὶ ὁ Βλάχος ἀξιωματικὸς τοῦ Ὀλυμπίου Τύδορ Βλαδιμηρέσκου. Ἀξιόλογος λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις δυνάμεις καὶ ὁ λόγος οὗτος προστιθέμενος εἰς τὴν ἐλπίδα νὰ παρασυρθῇ καὶ ἡ Ρωσσία, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τρομοκρατηθῇ καὶ παραζαλισθῇ ἡ Τουρκία, μὲ ἐπιχειρήσῃ πρὸς τὴν Ἀρκτον τοῦ Βορρᾶ ὀρῆξιν, ἀκόμη δὲ καὶ διότι ἤκμαζεν ὁ ἐλληνισμὸς ἐν ταῖς γειτονικαῖς ρωσσικαῖς ἐπαρχίαις, ἔκαμεν ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τοῖς διαβουλίαις τῆς φιλικῆς Ἐταιρίας ἡ γνώ-

μη τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ βορρᾶ καὶ παρητήθη ἡ ἰδέα τῆς ἀποβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς Πελοπόννησον. Τὸ ἐλληνικὸν ἐν τοῖς παραδουναβίοις κίνημα ἤθελεν ἐνισχυθῆ καὶ δι' ἐπαναλήψεως τοῦ ἀγῶνος τῆς Σερβίας. Τοῦτο ἦτο τὸ σχέδιον τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις εἶχε μνήσει εἰς τὰ τῆς Ἑταιρίας τὸν παλαιὸν ἀρχηγόν του καὶ γεννάρχην τῆς Σερβικῆς δυναστείας Καραγεώργην, ἐφρυσχάζοντα τότε ἐν Βεσσαραβίᾳ. Ὁ τότε ὁμως ἡγεμονεύων ἐν Σερβίᾳ κνιάζ Μιλόσχ Ὀμπρένοβιτς, συνδιαλλαγείς μετὰ τῶν Τούρκων καὶ φοβούμενος τὰ παράτολμα κινήματα, παρεσκεύασε κακὴν ὑποδοχὴν εἰς τὸν Σέρβον ἥρωα, οἰκτρῶς ὑπὸ τοῦ τοπάρχου Βουτίσα δολοφονηθέντα. Τὸ ἕτερον ὁμως τῶν σχεδίων τοῦ Ὀλυμπίου ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπετύγχανε, ἐξεργασθῆς διὰ τοῦ Βλαδιμηρέσκου τῆς Μικρᾶς Βλαχίας, δηλαδὴ τῆς δυτικῆς, γεγονότος προσδίδοντος τοπικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸν ἀγῶνα, καλύπτοντος τὰ σχέδια τῆς Ἑταιρίας, παραπλανῶντος τὴν Τουρκίαν, ἣν ὁ Βλαδιμηρέσκος ἐπειθεν ὅτι κινεῖται κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων μόνον. Ὅταν ὁ τοποτηρητὴς τοῦ νέου Ὀσποδάρου Σκαρλάτου Καλλιμάχη Σαμουρκάσης ἀπέστειλε τὸν Ὀλύμπιον κατὰ τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ τῶν Πανδούρων του, οὗτος μᾶλλον ἐφρόντισε νὰ τὸν βοηθήσῃ ἢ νὰ περιστείλῃ τὴν ἀπαύστως κερδίζουσαν ἔδαφος ἀνταρσίαν του. Εἶχεν ἤδη λοιπὸν ἀρχίσῃ ὁ ἐν τοῖς παραδουναβίοις σάλος, προστιθέμενος εἰς ἄλλον μεγαλείτερον διὰ τὴν Τουρκίαν κλονισμόν, τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, κηρυχθέντος ἤδη Φερμανλῆ καὶ ἰδοὺ μία κατάλληλος εὐκαιρία, ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι, ὥς ἐν ἀρχῇ, εἶπον, ἦσαν ἀπαραίτητοι ὅπως καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐναρξίς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Τὰ πάντα ἦσαν, ἢ τοῦλάχιστον ἐφαίνοντο, ἔτοιμα. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης εἶχε προχειρισθῇ ὑπὸ τῶν Φιλικῶν εἰς Γενικὸν Ἐπίτροπον τῆς ἀρχῆς (τῆς ἀοράτου ἀρχῆς). Ἐνθαυρυνθεῖς δὲ ὑπὸ τοῦ Καποδιστριαίου, — περὶ τούτου οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ πλέον ἀμφιβολία, — κατέλιπε τὴν Πετρούπολιν, εἶδε

πολλοὺς Φιλικοὺς ἐν Κιέβῳ καὶ τέλος τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου εὗρίσκετο ἐν Κισινεύῃ τῆς Βεσσαραβίας. Ὁ ἀντιστράτηγος Ἀλ. Ὑψηλάντης, υἱὸς καὶ ἔργονος δύο τῶν διαπρεπεσιτάτων τῶν παραδυναβίων Ὀσποδάρων, φημιζόμενος ὡς ἔλκων τὸ γένος ἀπὸ τῶν Κομνηνῶν, ἦτο νέος ἀνὴρ τριάκοντα μόλις ἔτων, ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄, καὶ ἀγαπητὸς αὐτῷ, πινθομολογουμένως γενναῖος στρατιώτης καὶ κομπὸς ἐν τούτοις ἀδελκός, μὴ περιορίζων μόνον τὰς ἐπιτυχίας του ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν, μὲ θαυμάσιον παράστημα εἰ καὶ μονόχειρ, ἀπωλέσας τὸν βραχίονά του ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λευφίας ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος καὶ ὑπὲρ τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, ἥτις ὑπέσχετο τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν καὶ ἐχάλλευνε βραδύτερον τὰ δεσμά των, ὑπὸ τὴν ὥθησιν τοῦ Μέτερνιχ, ἐν Λέυμπαχ καὶ ἐν Βερῶνῃ. Πρέπει γὰρ σημειωθῆ ἑνταῦθα ὅτι ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἔγινε ποτὲ ρώσσος ὑπὴκόος. Ὑπερέτει ὡς πολλοὶ ἄλλοι ξένοι ἡγεμονίδαι ἐπικούροι ἐν τῷ στρατῷ τῆς Ρωσσίας.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐγεννήθη διὰ τὴν περίστασιν καὶ εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς ἡ καρδιά, τὸ κοχλάζον πατριωτικὸν πάθος, συνεπῆρε τὸν νοῦν του. Διότι φαντασθῆτε οἷον κατακρήμνισμα ἤθελεν ὑποστῆ ἡ ἑλληνικὴ ὑπόθεσις, ἂν ὁ Ὑψηλάντης δὲν διέβαινε τὸν Προῦθον καί, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην ἐκείνων οἵτινες ἐκαλοῦντο **βραδεῖς**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς **ὀρμητικούς**, ἡ Ἑλλὰς ἀνέμενε μέχρι τοῦ 1901 (διότι 80 ἔτη ἐξήτουν), ζυμώνουσα καὶ ἀναπλάττουσα τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ὑπαρξιν δι' ἔργων εἰρηλικῶν, ἐνῶ ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἐφευγεν ἡ χρυσὴ εὐκαιρία τοῦ πολυμήνου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πολέμου, ὑπὲρ οὗ ἐστράτευσεν ἤδη, πρὸς αὐτὸν συνδιαλαγέντες, οἱ Σουλῶται ὑπὸ τὸν Μάρκον Μπότσαρη. Ἡ δημώδης ἑλληνικὴ μοῦσα μόνη δύνатаι γὰρ δώσῃ πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ ἀναβρασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου εὐθὺς ὡς ὁ Ἀλῆς ἠναγκάσθη γὰρ λάβῃ τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Πύλης, καὶ ἐκτὸς τῆς κλήσεως ὑπὸ τὰς σημαίας του τῶν Ἀλβανῶν,

»ἔστειλε καὶ στὴν κλεφτοσυγίαν, τοὺς καπεταναρχοὺς,

»νὰ τοὺς μαζώξῃ ὅλοντοὺς τοὺς ἄξιους Ρωμαίους.

»Ἀγραφα καὶ Ξερόμερο, Βάλιος καὶ Καρπενῆσι

»ποιοὺς εἶναι κλέφτης ἐδικὸς πάραντα νὰ κινήσῃ!

»Κι' ὅλοι εὐθὺς ἐκίνησαν χαρούμενοι μὲ βία

»στὰ Γιάννενα συνάχτηκαν μὲ κάθε προθυμία» (1)

Καὶ τοὺς προσφωνεῖ ὁ γέρον Βεζύρης :

»Ἀῖντε, ξεφτέρωγα μ' κλεφτοσυγίαν, Χασιδῶτες κ' Ἀγραφιδῶτες,

»Ξερομερίσιοι, Βαλτινοὶ καὶ σεῖς Καρπενησιῶτες·

»ὅλοι χαζίρι στ' ἄρματα, τροχᾶτε τὰ σπαθιά σας,

»πλύνετε τὰ ντουφέκια σας, σελλώστε τ' ἄλογά σας.

»Ἀῖντε ἀσλάνια μ' γρήγορα, στὴ **Κονιασγιά** χυθῆτε,

»σὰν λύκοι μέσ' τὰ πρόβατα, τὸ αἷμα τοὺς νὰ πιῆτε».

Καὶ ὁ ποιητὴς ἐπάγεται :

»Ἀλήπασας τὸν πόλεμον δὲν εἶχεν ἀρχινίσῃ,

»καὶ ἔτρεμεν ὁ Πεολεπὲς καὶ ἡ Θεσσαλονίκη,

»καὶ τὰ Μπιτόλια ἔτρεμαν Σέρρες καὶ Μοναστήρι.

»Εἶχε συνάξῃ στράτευμα σαράντα τῆς χιλιάδες,

»ἄξιο νὰ κάμῃ πόλεμο μὲ εἴκοσι πασάδες.

»Ὁ ξακουστός ὁ Ἀλήπασας, ὁ ἥρωας τῆς Ἡπείρου,

»ὁ τρομερὸς καὶ φοβερός, ὁ μιμητὴς τοῦ Πύρρου».

Οὕτως ἔβλεπεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ τὸν σύ-
ζυγον τῆς Κυρᾷ Βασιλικῆς, — ἀδελφῆς δύο τῆς Ἐπαναστάσεως
στρατηγῶν, ὧν ὁ εἷς ἔπεσε μαχόμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων τοῦ Με-
σολογγίου, ὁ Γεώργιος Κίτσου, — τὸν γηραιὸν λέοντα τοῦ Τεπελε-
νίου, ὅστις ἐκὼν ἄκων συνεμάχει νῦν μὲ τὸν ἐλληνικὸν λαόν, καὶ ὁ
Ἀνθιμος Γαζῆς ἔγραφεν ἐκ Μηλεῶν τῆς Θεσσαλίας πρὸς τοὺς
προκοίτους τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ὑδρας : « Ἐγερθῆτε ! Τί

(1) Ἐν συλλογαῖς Legrand παραλλαγή τοῦ αὐτοῦ ποιήματος συλλεγεῖσα ἐκ
τῶν χελέων τραγουδιστοῦ Ἡπειρώτου.

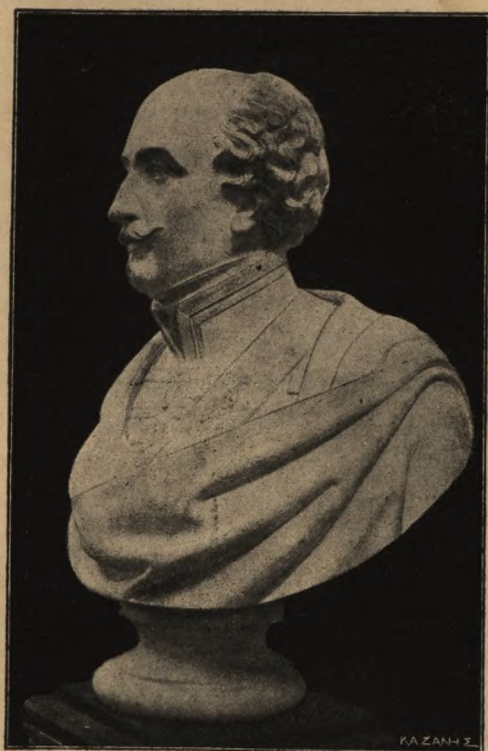
ἀναμένετε ἐπὶ πλεόν—ἀφοῦ ὁ Ἀλῆς ὕψωσεν εἰς τὰ κάστρα τῶν Ἰωαννίνων τέσσαρας σταυροὺς κοντὰ εἰς τὴν σημαίαν του!)

Καὶ ἡ Ἑταιρία δὲν ἠδύνατο οὐδὲ ἐδικαιούτο ν' ἀναμένη ἐπὶ πλεόν καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἀκόμη ἀπαράσκευος, δὲν ἠδύνατο ν' ἀναβάλῃ περισσότερον τὸν ἀγῶνα, διότι ἡσθάνετο ὅτι, δαμαζομένου τοῦ Ἀλῆ, χωρὶς νὰ κινηθῇ ἤθελε γίνῃ ἀφορμὴ καταστροφῆς ἀνεπανορθώτου, πολὺ περισσότερον καὶ διαφορετικώτερον ἀνεπανορθώτου ἐκείνης, ἣν αὐτὸς οὗτος καὶ τὸ στρατεύμα του ἐμελλον νὰ ὑποστῶσι. Δυστυχῶς ἀπροσδόκητόν τι γεγονὸς τὸν ἠνάγκασε νὰ διαβῇ εἰς Ρουμανίαν ἕνα μῆνα πρὸ τῆς ὁρισθείσης ἡμέρας πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκστρατείας καὶ ἀκριβῶς κατὰ τὸν μῆνα αὐτὸν ὑπελόγιζε νὰ δώσῃ στερεωτέραν τινα σύστασιν εἰς τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας ἐμελλε νὰ ὀδηγήσῃ. Ἡ Ἑταιρία εἶχεν ὀρίσῃ τὴν 25 Μαρτίου ὡς ἡμέραν τῆς ἐκρῆξεως τοῦ ἀγῶνος ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις. Ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τοῦ Φεβρουαρίου γίνεται γνωστὸν ὅτι ἐν τῷ ἀνακτοβουλίῳ τῆς Πετροπόλεως ἀπεφασίσθη ἡ ἀνάκλησις ἢ καὶ ἡ σύλληψις τοῦ Ὑψηλάντου καὶ ἡ ἐπίσχεσις τοῦ κινήματος. Συγχρόνως ἤρχετο ἡ εἰδησις ὅτι ὁ ὑπασπιστής του Ὑπατρος μεταβαίνων πρὸς τὸν Ἀλῆ, συνελήφθη, ἐφονεύθη καὶ τὰ ἔγγραφα του κατεσχέθησαν, ὅτι ὁ πρὸς τὸν κνιάζ τῆς Σερβίας ἀπεσταλμένος τῆς Ἑταιρίας Ἀριστείδης Πώπ, κυκλωθεὶς ἐπὶ νησίδος τιнос τοῦ Δουνάβεως, εὔρε τρόπον νὰ καταστρέψῃ τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτὸν ἔγγραφα καὶ ἠτοκτόνησε διὰ νὰ μὴ πέσῃ ζῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἐνῶ ὁ ἵππαρχος Καραβιάς καὶ ὁ μετὰ ταῦτα χιλίαρχος καὶ στρατηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως Δινούσιος Εὐμορφόπουλος ἐφόνευσεν τὸν Καμαρινόν, ὑποπτον προδοσίας. Οὕτω, συντόμως παρασκευασθεὶς ὁ Ὑψηλάντης διέβη τὸν πεπηγότα Προῦθον, ὁμοίαν τινα ἡμέραν ὡς τὴν σημερινὴν πρὸ ἑκατὸν ἀκριβῶς ἐτῶν, **τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821**, ἐπὶ κεφαλῇ μικροῦ ἐπιτελείου καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μιχαὴλ Σούτσον, ἀνοίξαντα εἰς αὐτὸν τὴν θύραν τῆς Μολδαβίας, καὶ πρὸς τὸν πρωθυπουργόν του

Ἰακωβάκην Ρίζον Νερούλον, συμφώνους καὶ συμπρόιτονας. Εἰς μακρὰν σειρὰν εἶχε παραταχθῆ πρὸ τοῦ Ἰασίου ἡ ἡγεμονικὴ φρουρὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνθουσιωδῶς τὸν ἐπεδέχθησαν συνοδευόμενον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του Νικολάου καὶ Γεωργίου, τοῦ Συνταγματάρχου Καντακουζηνοῦ, τοῦ Πολωνοῦ Γαρνόφσκη, τοῦ Λασάνη, τοῦ Μάνου καὶ τινων ἄλλων. Οἱ Μολδανοὶ ἀπέσχον καὶ ματαίως ἀπευθύνει πρὸς αὐτοὺς τὴν 23ην τὸ πρῶτον κήρυγμά του. Τὴν 24ην ἀπευθύνει πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὸ μέγα αὐτοῦ ἐπινασιατικὸν κήρυγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἰασίου:

»Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος! Ἡ ὥρα ἦλθεν, ἄνδρες Ἕλληνες!... οἱ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι μας εἶναι πανταχοῦ ἑτοιμοί. Ἄς ἀντηχήσωσι τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἦχον τῆς πολεμικῆς μας σάλπιγγος καὶ αἱ κοιλάδες ἀπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων μας. Ὅλα τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου εἰς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος ἡμῶν θέλουσιν ἀντηχήσει καὶ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα θέλουσι σπεῖρει εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ τυράννου τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον!»

Ἀλλὰ κἄπου τοῦ μακροῦ αὐτοῦ διαγγέλματος προσθέτει ἀκόμη: »Κινηθῆτε, καὶ θέλετε ἰδεῖ μίαν κραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερσπισθῇ τὰ δίκαιά μας!» Ἐκακίσθη ἡ φράσις αὕτη ἀπὸ τὰ συνετὰ καὶ ἰσορροπα πνεύματα, ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ ὥτως αὕτη τῷ παρεσκευάσεν οὐκ ὀλίγα δεινὰ καὶ πικρίας. Καὶ ὅμως ὁ Ὑψηλάντης πρὶν ἀπέλθῃ τοῦ κόσμου τούτου, ὅπου τόσον ὑπέφερεν, ἔσχε τὴν ὑψίστην ἱκανοποίησιν, ἔστω καὶ ἀργά, νὰ ἴδῃ τὴν Ρωσσίαν νὰ κηρύττῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς στόλους τῶν τριῶν δυνάμεων νὰ συντρίβωσι τὸν τουρκαϊκυπριακὸν ἐν Ναυαρίνῳ καὶ τὸν Κάρολον Ι' τῆς Γαλλίας νὰ στρατεύῃ τὸν Μαιζῶνα κατὰ Ἰμβραήμ. Νῦν ὅμως ἐν Πετροπόλει ὁ Ὑψηλάντης διεγράφετο ἐκ τῶν καταλόγων τοῦ ρωσσιζοῦ στρατοῦ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Προῦθου στρατηγὸς Βιτγκενστάϊν διετάσσετο ν' ἀπόσκη ἀδστηρῶς οἰασδήποτε ἀναμίξεως, ὁ δὲ πρέσβυς Στρογονόφ νὰ

Ἡ προτομή τοῦ Α. Ὑψηλάντου ὑπὸ Δρόση
(Ἱστορικὸν καὶ Ἐθνολ. Μουσεῖον)

διαβεβαιώση τὸ διβάνιον ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας εἶναι ξένη ὅλως πρὸς τὰ γενόμενα, τὰ ὅποια οὐδὲ πόρρωθεν ἐπιδοκιμάζει.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ πρῶται συγκρούσεις εἶχον λάβει χώραν καὶ ὁ λίαν θερμόαιμος Καραβίας ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἐν Γαλαζίῳ Τούρκων, ὧν ἠφάνισεν ἑκατὸν ἐξήκοντα. Ὅμοια τινα συνέβησαν καὶ ἐν Ἰασίῳ. Εὐθύς δ' ὥς κατώρθωσε τὰ συγκροτήση τάγματά τινα ὁ Ὑψηλάντης προήλασεν ἐκ τοῦ Ἰασίου κατευθυνόμενος εἰς Φωξάνην, ἀφοῦ πρῶτον ὁ ἀρχιερεὺς Βενιαμὴν περιέζωσε τὸν Γεν. Ἐπίτροπον τῆς Ἀρχῆς διὰ τῆς σπάθης ἐν τῷ παλαιῷ καὶ ἱστορικῷ ναῷ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐκ Φωξάνης ἀπηύθυνε διάγγελμα πρὸς τὸν βλαχικὸν λαόν, περὶ οὗ τὸ ἀρξάμενον ἤδη κίνημα τοῦ Βλαδιμηρέσκου παρεῖχε τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν ἤθελε παραστῇ ἀπλοῦς τῶν διαδραματιζομένων, ὥς ὁ μολδαυικὸς, θεατῆς. Ἦδη δὲ τὸ στράτευμα ἠῦξανεν, διότι πολλὰι καπιτανίαι σύσσωμοι προσήρχοντο μετὰ τῶν ὀπλῶν των, πυκναὶ δὲ ὁμάδες νέων προσέτρεχον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὅπως καταταχθοῦν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ὑψηλάντου. Ἐκεῖ τότε συνεκροτήθη καὶ ὁ **ἱερὸς λόχος**, τάγμα χιλίων ἀνδρῶν κατὰ τὸ πλεῖστον σπουδαστῶν καὶ ὑπαλλήλων τῶν ἀκμαζόντων ἐν Ρωσσίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ τοῖς παραδουναβίοις ἐμπορικῶν οἰκῶν, οὓς ἄριστα ὠργάνωσεν ὁ νέος καὶ δραστήριος αὐτῶν ἀρχηγός, τέως συνταγματάρχης τῶν Οὐσσάκων **πρίγκηψ Καντακουζηνός**. Κατ' ἀρχὰς ἐφιπποί, εἶδος ἐφίππου πεζικοῦ ὥς οἱ Μπόες, οἵτινες τὸν ἵππον μεταχειρίζονται μόνον ἐν πορείαις καὶ ὄχι πρὸς μάχην. Κατόπιν ὅμως τοῖς ἀφήρσαν τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἤσκησαν εἰς πορείας εἰς τὰς ἀπεράντους καὶ βορβορώδεις ἐκείνας στέππας καὶ ὁ Ἱερὸς Λόχος εὗρέθη τὸ μόνον εὐρωπαϊκῶς ὠργανωμένον τακτικὸν πεζικὸν τοῦ Ὑψηλάντου, διότι τὸ ἐπίλοιπον ἐμάχετο κατὰ τοὺς ἀρματωλικούς τρόπους, εὐχερῶς ἀποχωροῦν ἐν ἀνάγκῃ, ἀλλὰ καὶ εὐχερῶς ἐπανερχόμενον εἰς ἐπίθεσιν ἐκ τῶν δυσβάτων εἰς ἃ κατέφευγεν. Ἡ ἀνάμιξις αὕτη ὥς γνωστὸν εἶχε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν πάντοτε ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ὅτε οἱ ἄτακτοι ἐνέδιδον, τὸ τακτικὸν πεζικὸν ἐγκατελείπετο μόνον.

Τυμπαρισταί, σαλπισταί προπορεύονται τοῦ Τάγματος, ἀλλὰ καὶ μουσικὴ χαλκίων ὄργάνων ἀνακρούουσα τὸ θούριον τῶν Φιλικῶν :

»Φίλοι μου συμπάτριῶται,
 »Δοῦλοι νὰ ῥμεθα ὡς πότε
 »Τῶν ἀχρείων Μουσουλμάνων
 »Τῆς Ἑλλάδος τῶν τυράννων κλπ.

Τὸ ἐμβατήριον τοῦτο ἐποιήθη εἴκοσιν ὅλα ἔτη πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ· νῦν δ' ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Φιλικῶν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν »Χαιρετισμὸς τοῦ Ὑψηλάντου».

Ὁ φίλος κ. Ἰάκωβος Δραγάτης ἀνασκαλεύων πρὸ διετίας εἶχεν ἀρκούντως εὐτυχῇ τὴν χεῖρα ν' ἀνέυρῃ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον, ἐν γεωμανικῷ περιοδικῷ τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως, πληρὲς τὸ κείμενον τοῦ ποιήματος τοῦ Κοραῆ πρὶν περικοπῇ τοῦτο διὰ τὴν περίστασιν ὑπὸ τῶν Φιλικῶν· τὸ ἐδημοσίευσεν δ' ἐν τῇ «Εἰκονογραφημένῃ», ἐν τῇ «Σημαίᾳ» Πειραιῶς καὶ ἐν τῇ «Πινακοθήκῃ» νομίζω. Εἶρε δὲ καὶ ἐκεῖνο. ὅπερ ἡγροοῦμεν μέχρι σήμερον, τὴν μουσικὴν τοῦ ἐμβατηρίου, τὴν μουσικὴν ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ᾄτην μαρτυρίαν τοῦ Σηληιάδου ἐπολέμησε καὶ ἐθυσιάσθη ὁ Ἱερὸς Λόχος ἐν Δραγατσάνῳ. Ὁ κ. Δραγάτης εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοι ἐμπιστευθῇ τὸ εὖρημά του καὶ ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὸ δώσω εἰς καλλιτέρας χεῖρας ἀπὸ τὰς τοῦ ἐθνικοῦ μουσουργοῦ κ. Λαυράγκα καὶ χάρις εἰς τοῦτο θ' ἀκουσθῇ καὶ πάλιν τὸ πολεμικὸν ἐμβατήριον μὲ τὸ ὅποιον ἤρχισεν ὁ μακρὸς καὶ σκληρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐνδοξος πόλεμος, δι' οὗ ἐκ νεκρῶν ἡ Ἑλλὰς ἀνέστη.

Ὁ Κοραῆς τὸ εἶχε γράφει διὰ τὴν ταξιαρχίαν τῶν Ἀκροβολιστῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅταν αὕτη ἐμάχετο ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ὁ Κοραῆς ὠνειροπόλει τὴν διὰ τοῦ Βοναπάρτου ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους καὶ τὸ ἐπέγραφεν «**ᾠσμα ἐλευθερίας τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων**»⁽¹⁾.

(1) Τὸ ἐμβατήριον ἐξετελέσθη φροντίδι τοῦ κ. Λαυράγκα ὑπὸ τοῦ χοροῦ

Ἐν Φωξάνῃ ἡ στρατιὰ τοῦ Ὑψηλάντη ὑπερέβη τοὺς δωδεκακισχιλίους ἄνδρας. Τοῦτο τὸν ἐνεθάρρυνε νὰ προσέλθῃ εἰς Βουκουρέστιον καὶ μετὰ πολλῶν ἡμερῶν πορείαν κατέφθασε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς Κολεντίναν ἔξω αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν ἐδίωκον πάντοτε κατὰ πόδας αἱ ἀπελπιστικαὶ εἰδήσεις. Μετὰ τὴν ἀποκρήρυξιν τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ τοὺς κεραινοὺς τῆς ἐν Λέϋμπαχ συνόδου, ὁ ἀφορισμὸς τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἐξαναγκασθείσης εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς Ὑψ. Πύλης, καὶ τὸ πάντων χεῖριστον, ἡ συγκατάθεσις τῆς Ρωσσίας, κυρίας τῶν συνθηκῶν, εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Δουνάβεως ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων. Λιποφυγίαι καὶ λιποταξίαι ἐπηκολούθησαν ἐν τῷ στρατεύματι τῆς Ἑταιρίας, οὗ καὶ πολλοὶ στρατιῶται δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Τὸ κακὸν περιβάλλον ἐπηρέασεν αὐτὸν τὸν Ἰερὸν λόχον, ὅστις καὶ ἄλλως ἐκ τῶν πορειῶν δεινοπαθήσας, ἡλαττώθη νῦν εἰς πεντακοσίους ἄνδρας. Ἐμείναν εἰς τὰς τάξεις ὅσοι πράγματι εἶχον ἀποφασίσει ν' ἀποθάνωσιν. Εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Κολεντίνας δὲν περιλαμβάνοντο τὰ σώματα τοῦ Σάββα, τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τοῦ Βλαδιμηρέσκου. Ὁ Σάββας ἐνεφανίσθη μετὰ χιλίων λαμπρῶν ἱππέων, ἀλλὰ δὲν ἔμεινε, θεωρῶν τὰ τῆς Ἑταιρίας ὡς «χαμένην ὑπόθεσιν» καὶ ἐμελέτα νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὸ δοβλέτι, βραδύτερον δὲ ἠνώθη μετὰ τῶν Τούρκων ἀναφανδόν. Ἀλλ' ὀλίγον τὸ πρᾶγμα τὸν ὠφέλησεν. Ὅτε μετὰ τὴν νίκην λαμπροστόλιστος εἰσῆρχετο, ἐν Βουκουρεστίῳ, εἰς τὸ κοράκι τοῦ πασᾶ, ἐδολοφονήθη διὰ τῶν σώματοφυλάκων αὐτοῦ κατὰ τὸν οἰκτρότερον τρόπον. Τοῦτο δ' ἐγένετο τὸ σύνθημα τῆς ἐναντίον τῶν διεσπαρμένων ἀνὰ τὴν πόλιν στρατιωτῶν του δολοφονικῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων. Πολλοὶ διεξέφυγον εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὁ μπουλούκμπασης ὁμῶς Ἀθανάσιος Πίπης Χειμαριώτης μετὰ τριᾶκοντα ἐπιλέκτων, καταλαβὼν τὴν ἐκκλησίαν Ὀλτένιλορ, σωζομένην ἔτι ἐν Βου-

κουρεστίῳ, ἡμύνθη ὡς λέων ἐπὶ διήμερον κατὰ ὀκτακοσίῳν Τούρκων. Ἐξαντληθέντων τῶν πυρομαχικῶν, οἱ Ἕλληνες ἐξεληθόντες ξιφῆρεις ἔπεσον μέχρι ενός. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἔμεινεν εἰς τὸν ὄρκον του πιστός. Ποία δ' ἀληθῶς ἦτο ἡ θέσις τοῦ δυστυχοῦς ἐλληνικοῦ στρατεύματος, κυκλουμένου πανταχόθεν ὑπὸ ἐχθρῶν, βορείως ὑπὸ Αὐστριακῶν, νοτίως ὑπὸ Τούρκων, δυτικῶς ὑπὸ τῶν Πανδούρων τοῦ Βλαδιμηρέσκου σπουδαίως νῦν συνεννοουμένου μετὰ τῶν Τούρκων! Καὶ ὑπ' αὐτὰ δὲ τὰ βήματά του ἐφύτρωναν πολέμιοι ἢ προδότες, ἐν χώρᾳ θεωροῦση ἑαυτὴν καταδυναστευομένην ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν Ὀσποδάρων. Εἰς ταῦτα προσθέσατε τὰς βροχὰς καὶ πλημμύρας τοῦ ἔαρος ἐκεῖ καὶ τοὺς στρατιώτας πνιγομένους εἰς τὸν βόρβορον. Προσθέσατε ἀκόμη καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν ἀρχηγοῦ ἀκαταλλήλου πρὸς διεύθυνσιν ἀρματωλικοῦ στρατεύματος. Ἀρματωλὸς ἢ κλέφτης ἤθελε φύγῃ ἐν ἀνάγκῃ πρὸς τὰ βουνὰ τῶν Καρπαθίων, ἐπιφυλάττων βραδύτερον ὁδυνηρὰς ἐκπλήξεις εἰς τοὺς Τούρκους. Ἄλλ' ὁ μαθητὴς τῆς αὐτοκρατορικῆς Σχολῆς, ὁ παλαίμαχος τῆς μάχης τῆς Λευφίας δὲν ἤξευρεν ἄλλον πόλεμον ἀπὸ τὸν διατυπούμενον εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ζορινὶ καὶ τοῦ Κλάουζεβιτς καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτικῶν συγγραφέων, οἱ ὅποιοι νῦν τῷ ἦσαν σχεδὸν περιττοί. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἀφῆκε τὸ Βουκουρέστιον, ἀποφασίσας νὰ περιχαρακωθῇ ἐν τῇ βορειοτέρᾳ Τιγοβίστη, στέλλων ὀπίσω τῶν γραμμῶν του τὸν Νικόλαον Ὑψηλάντην ἐν Κίμπουλουγκ ἐπὶ τῶν Καρπαθίων. Τὸν δὲ Ὀλύμπιον διέταξε νὰ καταλάβῃ τὸ Πιτέστι, ἵνα ἐπιτηρῇ τὸν πρὸς τὴν Μικρὴν Βλαχίαν ἀποσυρόμενον βραδέως καὶ ἀναμένοντα τοὺς Τούρκους Βλαδιμηρέσκον. Οἱ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς Ἑταιρίας δεσμοὶ εἶχον τελείως χαλαρωθῇ· παρατάξας μάλιστα ὁ Ὀλύμπιος τὴν δύναμίν του ἐφαίνετο μελετῶν ἐπίθουσαν, ἀλλ' ὁ Βλαδιμηρέσκος ἀπεσύρθη. Δὲν ἤργησεν ὁμως νὰ διαδραματισθῇ ἡ τραγωδία, ἥτις μοιραίως ἐφύγρανε δύο λαοὺς καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐξωογόνει ἀντιπαθείας, ὥς ὁ χρόνος καὶ ἡ κατανόησις κοινῶν συμφερόντων καὶ τόσοι ἄλλοι δεσμοὶ καὶ κοινοὶ

ἀγῶνες κατέλυσαν τέλος. Ὅλοι οἱ Βλάχοι δὲν ἦσαν σύμφωνοι μετὰ τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἐξ αὐτῶν τῶν Πανδούρων ἦσαν πολλοὶ δυσηρεστημένοι διὰ τοὺς σκληροὺς καὶ τυραννικοὺς αὐτοῦ τρόπους καὶ οἱ ὑπαρχηγοὶ δ' αὐτοῦ Πρόδας καὶ Μακεδόנסκης κατήγγειλαν αὐτὸν ὡς τουρκοφοροῦντα καὶ προδίδοντα τὴν Ἑταιρίαν. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος διατάξας τὸ στράτευμά του ν' ἀναλάβῃ τὰ ὅπλα ἔτρεξεν ἔμπρὸς μετὰ πέντε μόνον ἀξιωματικῶν του καὶ εἰσορμήσας εἰς τὸ ἐν Γκολέστου τότε στρατόπεδον τοῦ Βλαδιμηρέσκου, συνεκάλεσε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Πανδούρων καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς παρόντος αὐτοῦ : « Πιστοὶ χριστιανοὶ καὶ ἔντιμοι στρατιῶται ἀνέχεσθε ὡς στρατηγὸν τὸν ἐπίορκον τοῦτον, τὸν σκληρὸν προδότην τῆς ἀδελφότητος ἡμῶν ; » Μιᾶ φωνῇ ὅλοι ἀπεκήρυξαν αὐτόν· ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος ἀνέγνω τότε τὸ μετὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας σύμφωνον πίστεως τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ δις τὴν περὶ θανατικῆς ποινῆς διάταξιν. Ὁ Βλάχος κάτωχρος ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς λαβῆς τῆς σπάθης, ἀλλ' ὁ Γεωργάκης ἤρπασεν αὐτὸν ἐκ τῆς ζώνης καὶ ὤθησεν εἰς χεῖρας τῶν ἀξιωματικῶν του, ἐνῷ τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα καταφθάσαν ἐκύκλου τὸ στρατόπεδον, κατελάμβανε τὰ τηλεβόλα, καὶ συνελάμβανε τοὺς ἰδιαιτέρους τοῦ Βλαδιμηρέσκου σωματοφύλακας. Ἀχθεῖς εἰς Τιγοβοσίτην, ἐθανατώθη. Καὶ ἀπηλλάγη μὲν ἐνὸς ἐχθροῦ ἡ Ἑταιρία, ἀλλὰ τὰ νέφη ἐπυκνοῦντο πανταχόθεν. Οἱ Τοῦρκοι ἐκινουῦντο ἤδη ἐπὶ ρουμανικοῦ ἐδάφους ἐκ τριῶν σημείων ὀρμηθέντες. Ἐκ Βιδινίου ὁ Δερβίς-πασᾶς, ἐκ Σιλιστρίας ὁ ἀρχιστράτηγος Σελίμ-Μεχμέτ καὶ διὰ Βραΐλας ὁ Ἰουσοῦφ-πασᾶς Περκόφτισαλης, ἐνῷ ἰσχυρὰ ἐφεδρεία εἰκοσιπέντε χιλιάδων Γενιτσάρων προσέτρεχεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, δηοῦσα καθ' ὁδὸν τὰ πάντα. Παρὰ τὸ ὀλιγάριθμον τοῦ στρατοῦ του ὁ Ὑψηλάντης ἀπέστειλε τὸν Καντακουζηνὸν εἰς Μολδαβίαν καὶ διέταξε τὸν Ἀθανάσιον Καρπενησιώτην νὰ συγκρατηθῇ ὡς ἡδύνατο ἐν Γαλαζίῳ. Κακίζουσι τὸν Ὑψηλάντην διὰ τὴν διασπορὰν τῶν δυνάμεών του, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι εἶχεν ἀνάγκην τῆς πρὸς τὴν Βεσσαραβίαν ὁδοῦ,

κέντρον ὁπουδαῖον τῶν Ἑταιριστῶν. Ὁ Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης ὑπερήσπισεν ἡρωϊκῶς ἀπὸ τριῶν προμαχόνων, ἐπὶ κεφαλῇς ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καὶ ὀλίγων τηλεβόλων, τὸ Γαλάζιον κατὰ τοῦ μετὰ πενταπλῆς δυνάμεως ἐπερχομένου ἐκ Βραΐλας Ἰουσοῦφ-πασᾶ, ἐνῶ 18 τουρκικαὶ κανονιοφόροι κατευθύνουσι τὸ πῦρ αὐτῶν κατὰ τῆς πόλεως. Εἷς ναυτικός ἥρωας, ὁ κεφαλλὴν πλοίαρχος Σφαέλος, μετὰ τεσσάρων μόνον κανονιοφόρων μάχεται πρὸς αὐτοὺς καὶ τέλος διελθὼν διὰ μέσου τῶν γραμμῶν των εἰσπλέει εἰς τὸν Προῦθον ἀγκυροβολῶν ἔναντι τοῦ Ρενίου. Ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἀθανασίου, ὁ Πελοποννήσιος Κοτῆρας, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος ἀφοῦ ἐπετέλεσε θαύματα ἀνδρείας, ὁ δὲ Καρπενησιώτης κατώρθωσε τὴν νύκτα νὰ σώσῃ τὸ ὑπολειφθὲν μέρος τῆς φρουρᾶς, μεθ' οὗ ἀνελθὼν εἰς Σκουλένι, συνεκρότει βραδύτερον τὴν τελευταίαν μάχην του, ἣτις ἔταξεν αὐτὸν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῶν ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας. Ἐνῶ ἡδύνατο νὰ διαβῇ πρὸς τὰ κατέχοντα τὴν ἀντίπεραν τοῦ Προῦθου Ρωσσικὰ στρατεύματα, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του καὶ ἔπescen ἐκεῖ μετὰ τοῦ πλείστου τῶν στρατιωτῶν του. «Μετὰ τοιούτων στρατιωτῶν ἔλεγεν ὁ Βιτγκεστάιν, ὁ Ὑψηλάντης, δύναται νὰ καταβάλλῃ τετραπλὴν δύναμιν». Ἀλλ' ἦτο μόνον τετραπλῇ;

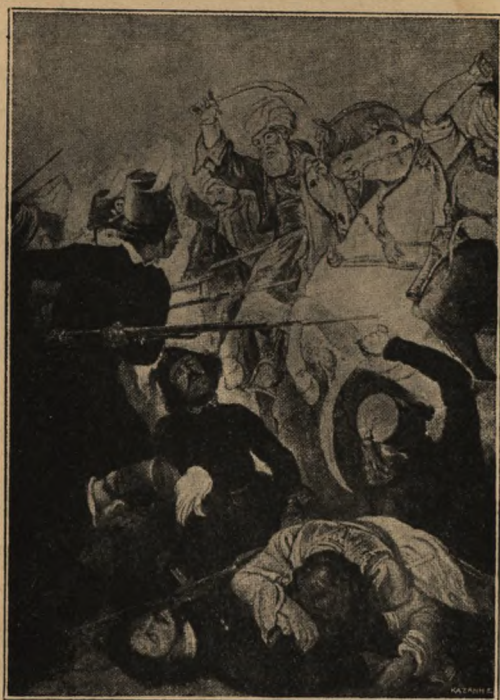
Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πρωτοπορεία τοῦ Σελήμ ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεη, Καρὰ-Ἀχμέτ, μετὰ ὀκτακισχιλίων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἱππέων φθάνει εἰς Βουκουρέστιον ὡς ἡ πρωτοπορεία τοῦ πασᾶ τοῦ Βιδινίου ὑπὸ τὸν Καρὰ Φεῖζ μετὰ τεσσάρων χιλιάδων πεζῶν καὶ δύο χιλιάδων ἱππέων εἰσέρχεται εἰς Κραϊόβαν, ἐνῶ ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος βαρυνθεὶς νὰ μένῃ ἀπρακτος ἐκτελεῖ ἱππικὴν ἐπιδρομὴν μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Δουνάβεως, καταλαμβάνει μεμονωμένον σῶμα προερχόμενον ἐκ Ρουχτσουγκίου, κατασπαθίζει, διασκορπίζει αὐτὸ καὶ ἐπανέρχεται εἰς Πιέστι διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐνταῦθα συντόμως ἀφηγούμεθα. Τὴν πρωΐαν τῆς 27 Μαΐου 1921 ὁ Κεχαγιάμπεης ἡγούμενος ἰσχυρᾶς δυνάμεως ἐπέπεσεν ἀπροσδοκῆτως κατὰ τοῦ

κατέχοντος τὸ Νοτισέτον ἀποσπάσματος τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅπερ τὸν ὑπεδέχθη καθὼς τοῦ ἤξιζεν. Ὁ Τοῦρκος στρατηγός, ἀποβαλὼν πολλοὺς στρατιώτας, ὑπεχώρησεν ἀναμένων τὰς ἐφεδρείας του. Ὁ Ὑψηλάντης, εἰδοποιηθεὶς, ἐνίσχυσε τὸν ἐν Νοτισέτῳ Κολοκοτρώνην διὰ τῶν ἱππαρχιῶν Γερασίου Ὁρφανοῦ καὶ Δούκα Ντελμπεντέρη. Ὁ Κεχαγιάμπεης ἐπανήρχισε τὴν ἐπίθεσιν. Ἡ θαυμασία ἄμυνα τῆς φρουρᾶς ὑπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀρχηγούς της Γορτύνιον Σφῆκαν καὶ Ὑδραῖον Σαχίνην καὶ ἡ λαμπρὰ ἐπέλασις τῶν ἱππέων τοῦ Ὁρφανοῦ καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀγωνιζομένου νὰ σώσῃ τοὺς ἐν Νοτισέτῳ πεζοὺς του, ἀπώθησαν καὶ δευτέραν φορὰν τοὺς Τούρκους. Ἀπροσδοκίτως ὁ Δούκας, τεταγμένος ἐν ἐφεδρείᾳ, εἴτ' ἐκ παραξηγήσεως, εἴτε διότι ἐξέλαβε τὸ ἱππικὸν τοῦ Ὁρφανοῦ ὡς τουρκικὸν ἐκ τῆς στολῆς ἣν ἔφεραν, εἴτε διότι ἔχασε τὴν κεφαλὴν του, κατέλιπε τὴν θέσιν του φεύγων μετὰ τετρακοσίων ἱππέων, τῶν ἀρίστων τοῦ στρατεύματος, εἰσέπεσεν εἰς τὸ κύριον στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντου, φωνάζων ὅτι μόνον τὸ σῶμα του ἐσώθη, ἐνέσπειρε τὸν παρικὸν καὶ προὐκάλεσε τὴν ἐγκατάλειπιν Τιγορβίστης καὶ ἀποθηκῶν, τῶν μόνων ἀποθηκῶν αἵτινες ἔμενον ἀκόμῃ. Οὕτως ὁ στρατὸς ὥδενσε διεσχορπισμένος καὶ ἀνεφοδιάστος πρὸς βορρᾶν καὶ ἔφθασεν εἰς Ρίμνικον, διαβὰς ὑπὸ ἀκατάπανστον βροχὴν καὶ τῶν πάντων στερούμενος τὸν Ἀλούταν. Ὁ Ὑψηλάντης κατώρθωσεν ἀκόμῃ νὰ συγκεντρώσῃ, βοηθείᾳ τοῦ Ὀλυμπίου, πέντε χιλιάδας πεζῶν, τρεῖς σχεδὸν χιλιάδας ἱππέων καὶ ὀλίγα τηλεβόλα. Ἡ τουρκικὴ ἐν τούτοις πρωτοπορεία ἐνεφανίσθη ὑπὸ τὸν ΚαραΦεῖζ εἰς ὀκτώωρον ἀπὸ τοῦ Ρίμνικ καὶ κατέλαβε τὸ Δραγατσάνι. Ὁ Ὑψηλάντης ἐπιθυμῶν νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του, ἐκτοπίζων τὸν Φεῖζ καὶ ἀναπτύσσων τὸ μέτωπόν του, παρεσκεύαζεν ἐπίθεσιν, ἀλλ' εἶχε ῥητῶς ἀπαγορεύσῃ τὴν συμπλοκὴν πρὶν ὃ ἴδιος ἔλθῃ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ὁ ὑπαρχηγός Ὀλύμπιος ἐπιθεωρῶν τὰς θέσεις τὴν ἐσπέραν τῆς 6 Ἰουνίου εἶπεν εἰς τὸν ὀρμητικὸν Καραβίαν, ἐν προφυλακῇ μετ' ὀκτακοσίων ἱππέων, ν' ἀπο-

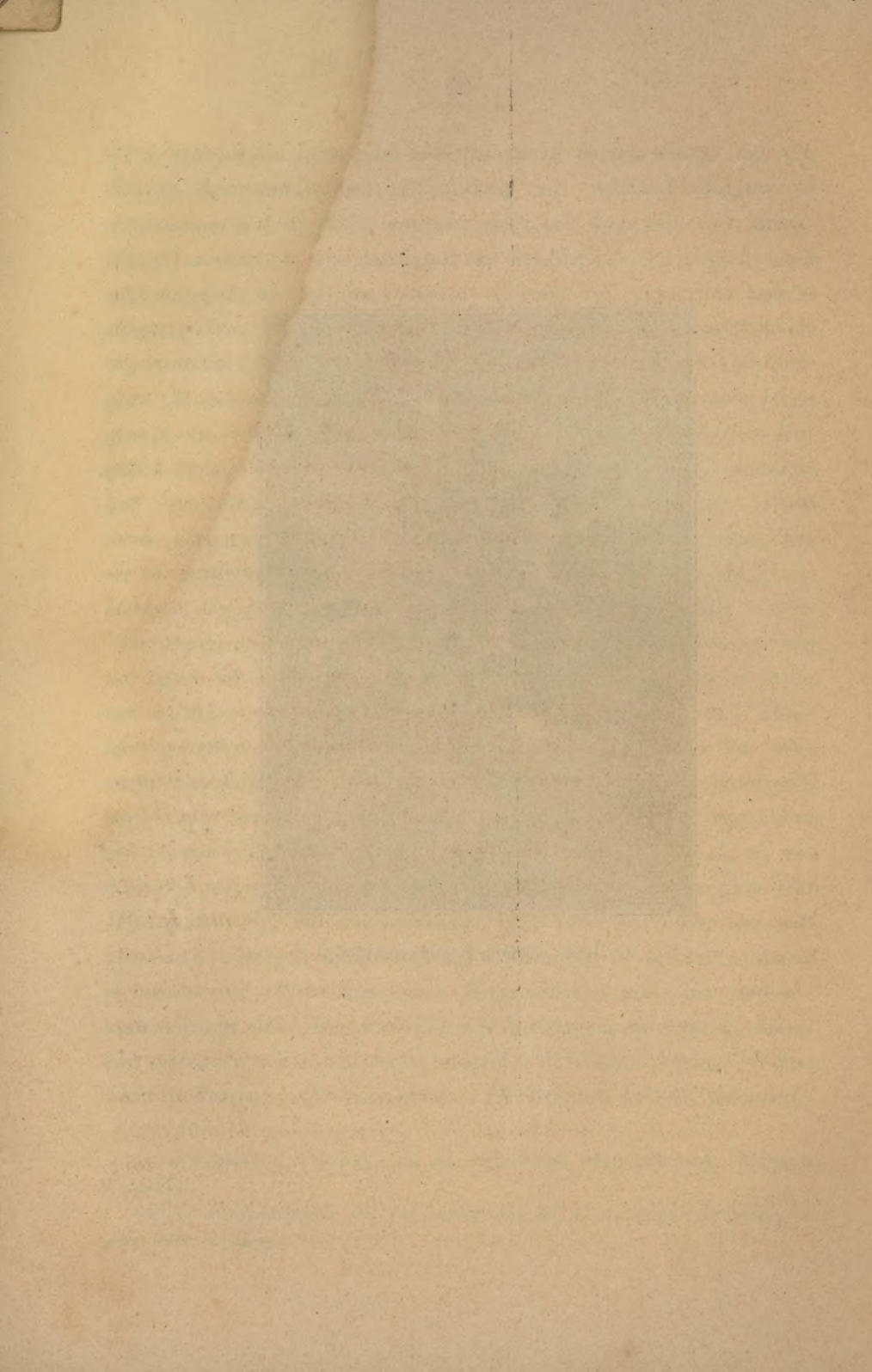
φύγη τὴν μάχην μέχρως οὐ ἀναλάβωσιν οἱ ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς βροχῆς δεινοπαθήσαντες στρατιῶται καὶ καταστῇ δυνατόν νὰ πλησιάσωσι καὶ τὰ ἄλλα σώματα μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ. Ὁ Καραβίας (1) συνεπλάκη τὴν ἐπαύριον καὶ ἡττήθη χωρὶς νὰ ἡξεύρωμεν πῶς ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα ἐγένετο. Αἱ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου εἰδήσεις εἶναι λίαν συγκεχυμέναι, αἱ δὲ κατὰ τῶν ἀτυχησάντων στρατιωτῶν ὕβρεις καὶ οἱ προπηλακισμοὶ δὲν φωτίζουν τὴν ἱστορίαν. Αἱ ἐκθέσεις ἄλλως δὲν συμφωνοῦν καθ' ὅλα μὲ τοὺς ἱστορικοὺς ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ἰθακησίου Καραβιά οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ, ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ καλλίτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις. Τῷ 1825 μετὰ τετραετὴ σκληρὰν αἰχμαλωσίαν ἐν Αὐστρίᾳ, κατετάχθη εἰς τὸν τακτικὸν ἡμῶν στρατὸν ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης καὶ ἐπολέμησε μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος, θανὼν ἐν μεγάλῃ πενίᾳ. Ἐν Δραγατσάνῳ ἀφοῦ τὸ σῶμα τοῦ Καραβιά διεσκορπίσθη καὶ ἔχασε τὰ πυροβόλά του, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐκυκλώθη, ὁ ἐγγὺς τοῦ σημείου τῆς συμπλοκῆς κατανυζόμενος Νικόλαος Ὑψηλάντης, εἰδοποιηθείς, παραλαμβάνει τὸν Ἰερὸν Λόχον καὶ τέσσαρα πυροβόλα καὶ προστρέχει εἰς βοήθειαν. Εἶχον ὑπολειφθῇ περὶ τοὺς τετρακοσίους σχεδὸν Ἱερολοχίται. Ἐντὸς τριάκοντα καὶ μόνον λεπτῶν οἱ ἄλκιμοι νεανίαι καταφθάνουσιν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης μὲ τὴν μουσικὴν παιανίζουσιν τὸ ἐμβατήριον τῶν Ἑταιριστῶν (2), καὶ συμπλέκονται πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ μάχεται μετ' αὐτῶν ἐν ἀπογνώσει καὶ ὁ Καραβίας μὲ ἐξήκοντα ἱππεῖς οἱ ὅποιοι τοῦ εἶχον ἀπομείνει. Καταφθάνουν καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ σώματα, ἀλλ' ἄνευ συνοχῆς καὶ διαλύονται ὡς καπνός. Μένει νῦν μόνος ἐν τῷ ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ ὁ Ἱερὸς Λόχος. Ὁκταπλάσιαι δυνάμεις τὸν κυκλώνουν. Οἱ Τούρκοι δελήδες καὶ σπαῆ-

(1) Καραβίας ἢ Καραβιάς, ὡς τὸ παλαιότερον ἀπεκαλοῦντο ἐν Ἰθάκῃ οἱ Καραβῖαι.

(2) Τὸ ἐνορχηστρωθὲν καὶ ἐκτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Λαυράγκα ὅπερ καὶ τύποις θέλει ἐκδοθῇ.

Ὁ Ἰερὸς Λόχος ἐν Δραγατσάνῳ

δες στροβιλίζουν περὶ αὐτὸν ὡς δαίμονες καὶ ὁμῶς ἑξακολουθεῖ μειωπηδὸν τεταγμένος, βαδίζων, ιστάμενος πυροβολῶν, ἀναγεμίζων καὶ πάλιν βαδίζων. Ὅταν ἐκαλύφθη πανταχόθεν, ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης τὸν σχηματίζει εἰς τετράγωνον, τάξας εἰς τὰς γωνίας τὰ πυροβόλα. Ἀλλὰ τὰ πυρομαχικά εἶναι ὀλίγα λόγῳ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἀποθηκῶν τῆς Τιροβοίστης. Αὐταὶ αἱ θρυαλλίδες ἐξέλιπον καὶ «οἱ Ἕλληνες πυροδοτοῦσι τὰ πυροβόλα των, λέγει αὐτόπτης, μὲ τὰ πιστόλια των». Αἱ ἔφοδοι ἀποκρούονται. Ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ τὰ μακρὰ μαλλιά τῶν Ἱερολοχιτῶν καὶ αἱ στολαὶ φλογίζονται. Οἱ Τοῦρκοι πίπτουν μὲ τοὺς ἵππους ἐπὶ τῶν λογχοφόρων γραμμῶν. «Σακίν, παραδοθῆτε», ματαίως κροναγάζει ὁ Καραφεῖζ μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του «Σᾶς ἐγγυῶμαι τὴν ζωὴν». Ὅλοι οἱ ἐκατόνταρχοι πίπτουν, ὁ Σοῦτσος, ὁ Δρακούλης, ὁ Μωραΐτης Ἀνδρόνικος, ὁ Ρίζος, ὁ Χῖος Κρόκιας, ὁ Ἑλβετὸς Ἑρρῖκος Βορδιέ, ὁ πρῶτος τῶν φιλελλήνων. Αἱ λευκαὶ λοφιαὶ κυλίνονται εἰς τὸ αἷμα. Διακόσιοι μελανείμενες ἱερολοχῆται κεῖνται νεκροί, τεσσαράκοντα τραυματῖαι. Οἱ λοιποὶ 136, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Λασάνης, ὁ Τσακάλωφ, ὁ Γεννάδιος, ὁ Δεβίδης σώζονται ὑπὸ τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις εὐθὺς ὡς ἤκουσε τοὺς κρότους τῶν πυροβόλων ὥρμησε, μὲ] ὅσους ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ προχείρως. Ἐμάχετο ξιφῆρης ἕως οὗ ἐφρονεῦθῃ ὑπ' αὐτὸν ἡ ἵππος του, θαυμάσιον τὴν καλλονὴν ζῶον, ἣν ἐθρήνησεν ὁ πολεμικιώτατος ἀνὴρ ὡς ἴδιον τέκνον. Θαύματα ἐπίσης ἐπετέλεσε καὶ ὁ Ρουμάνος Ἰωαννίτσας Χόρκα μετὰ τῶν Πανδούρων του, ἕως οὗ πάντες μαχόμενοι ἐφθασαν τὸ ἐγγὺς δάσος τὸ ὁποῖον ἀνέκοψε τὴν ὁρμὴν τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Ἡ σημαία ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Γεωργάκη. Ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης τραυματισθεὶς κατέπεσε τοῦ ἵππου καὶ λιπόθυμος ἠχμαλωτίσθη, ἀλλ' ὁ Σέρβος, πρῶτον ἀρχιμανδρίτης, εἶτα ρῶσσος ἀξιωματικός, νῦν φιλικός, ἐπιπεσὼν ὡς ἀετὸς κατὰ τῶν αἰχμαλωτιστῶν τοὺς ἀνέτρεψε, τοὺς ἐφόνευσε καὶ ἔσωσε τὸν Ὑψηλάντην ἐπὶ τοῦ ἵππου του. Τὸ Δραγατσάνι ἀξίζει τὰς Θερμοπύλας. Ὡσεὶ νὰ προ-

ησθάνετο τὸ ἔνδοξον αὐτὸ τέλος ὁ ἐκατόνταρχος Σοῦτσος ἔγραψε δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ δράματος: «ἂν πέρωται ν' ἀποθάνωμεν γράφατε εἰς τὴν ἐπιτύμβιον ἡμῶν πέτρᾳ: Ἐνταῦθα κεῖνται οἱ τριακόσιοι τῆς νέας Σπάρτης».

Ἡ ἦτα αὕτη ἀπεσυνέθεσε τελείως τὸ στρατόπεδον τῆς Ἑταιρίας. Ὁ Ὑψηλάντης ἀνῆλθεν εἰς Κόζιαν ἐπὶ τῶν Καρπαθίων καὶ δὲν τοῦ ἔμενεν ἄλλο ἢ νὰ διαβῇ τὰ σύνορα τῆς Βλαχίας πρὸς βορρᾶν, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὰ διαβῇ θριαμβευτῆς πρὸς νότον, διὰ νὰ νὰ δώσῃ τὴν χεῖρα εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ νὰ κτυπήσῃ τοὺς πολιορκητὰς τῶν Ἰωαννίνων.

Τὸ σῶμα τοῦ Ὀλυμπίου ὅπως ὅποτε ἔμενεν ἄδικτον καὶ ὁ Γεωργάκης ἐμελέτα τρόπον πῶς νὰ διαβῇ εἰς Βεσσαραβίαν καὶ ἐκ ταύτης νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διήλασε λοιπὸν εὐθὺς ὡς ἀνέρωσε (διότι ἐφέρετο ἐπὶ φορείου) μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του διὰ μέσον τοῦ αὐστριακοῦ ἐδάφους, διὰ Τρανσυλβανίας, διὰ Μπουκοβίνας, ἀλλὰ, μὴ δυνηθεὶς νὰ χωρήσῃ περαιτέρω, ἀνῆλθεν ἐπὶ τῶν Καρπαθίων εἰς Βράντσαν καὶ παρηνώχλει ἐκεῖθεν τοὺς ἐν Μολδανίᾳ Τούρκους. Τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶχεν ὀλιγοστεύσῃ εἰς 370 ἀνδρας καὶ ὠχυρώθη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σέκου. Τίς δὲν γνωρίζει τὴν ἔνδοξον καὶ τραγικὴν αὐτὴν σελίδα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως! Μὴ συμφωνῶν μετὰ τοῦ φίλου του Φαρμάκη νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐνεκλείσθη μετ' ὀλίγων ἀφοσιωμένων στρατιωτῶν ἐν τῷ κωδωνοστασίῳ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀντέστη, ἤνοιξε κατόπιν τὴν πύλην, ἀφῆκε τοὺς Τούρκους νὰ εἰσορμήσωσι, ἔβηκε πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ συνετάφη μετὰ τῶν συντρόφων του καὶ τῶν εἰσβαλόντων πολεμίων. Οὕτως ἐτελείωσεν ὁ ἐπτάμηρος ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις ἀγὼν, προσπορίσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τὰ μέγιστα τῶν ὠφελημάτων. Ὁ Σουλτάνος ἐπιστρατεύσας κατὰ τοῦ Ἀλήπασα τὰς ἐκλεκτοτέρας τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ἠναγκάσθη ἐκ τοῦ ἐγχειρήματος τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ διὰ τὸν ἐκ τῆς Ρωσσίας φόβον, νὰ στρέψῃ πάσας τὰς διαθεσίμους αὐτοῦ δυνάμεις πρὸς τὸν Δούναβιν. Ἡδυνήθη οὕτως ἡ Ἐπανάστασις

νά λάβῃ τὴν ποθομένην ἔκτασιν ἐν Ἑλλάδι, ἣν ἄλλως ἔκαμε ν' ἀναφροικιάσῃ ἐξ ἐνθουσιασμοῦ τὸ ἄγγελμα τῆς διαβάσεως τοῦ Προϋθου. Οἱ Ἕλληνες πανταχοῦ ἐξηγέρθησαν καὶ ἐντρομοὶ οἱ Τοῦρκοι ἔφρουγον ἐκ τῆς υπαίθρου χώρας εἰς τὰ φρούρια. Ἐσχηματίζετο δὲ ἡ ἐν Καλιτεσσαῖς Γερουσία, ἀναμένουσα τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ πρόβτην Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Τὰ Ἰωάννινα ἔπασαν, ὁ στρατὸς τοῦ Ὑψηλάντου ἐξηφανίσθη, καὶ ἡ Τουρκία ἐστράφη τότε μὲ ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις κατ' ἡμῶν. Ἀλλ' ἦτο ἀργά. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία εἶχε ρίψῃ βαθέως τὰς ρίζας τῆς καὶ οἱ σφοδρότατοι τῶν τυφώνων δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ τὴν ἐκριζώσουν.

Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲν ἐθελώρησεν ἀκόμῃ λήξασαν τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ ἤθελε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἐζήτησε καὶ πρὶν διέλθῃ τ' αὐστριακὰ σύνορα καὶ ἐκ τοῦ σκοτίους τῆς φυλακῆς τοῦ Μουνγκάτζ, ὅπου σκληρῶς καὶ προδοτικῶς ἐρρίφθη. Τὸ ἐζήτησε εἰς ὅλας τὰς ἀναφοράς του πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας Ἀλέξανδρον καὶ Νικόλαον: «ἀνοίξατε τὰ χεῖλη Ὑμῶν καὶ θέλομεν ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου ἀποδοθῇ εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν καὶ ἀπολαύσῃ τὴν εὐδαιμονίαν ν' ἀποθάνωμεν ὑπὲρ αὐτῆς». Ὅταν τέλος τοῦτο ἐγένετο ἡ ὑγεία τοῦ Ὑψηλάντου, ὥς καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν του Νικολάου καὶ Γεωργίου, οἵτινες συντόμως τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὸν τάφον, εἶχε θρηνσθῇ. Ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ τῇ 9 Ἰανουαρίου 1828. Ἦτο πρῶτα. Ὁ ὑπασπιστὴς Λασάνης εἰσῆλθε κρατῶν φύλλον τοῦ «Αὐστριακοῦ Παρατηρητοῦ» καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἠρώτησε ἂν ἔχη περὶ Ἑλλάδος εἰδήσεις. Τότε ὁ Λασάνης ἀνέγνωσεν: «Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας ἔφθασεν εἰς Μελίτην. Ἐκεῖθεν ἀγγλικὴ φρεγάτα παραλαβοῦσα αὐτὸν μεταφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα». Δόξα, δόξα τῷ Ἀγίῳ Θεῷ» εἶπεν ὁ Ὑψηλάντης καὶ μετ' ὀλίγον παρέδιδε τὸ πνεῦμα.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Βιέννης ἐκήδευσαν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐπὶ ἡμέρας ἑξέτεθῃ ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, φέρον ἀπλὴν στολὴν Ἱεροολοχίτου. Ἡ καρδιά του διετηρήθη κατὰ

τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέλῃσιν ὅπως ταφῇ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Κυβερνήτης ἅμα τῷ ἀγγέλματι ἐτέλεσε τὰ μνημόσυνα αὐτοῦ ἐν Αἰγίνῃ. Ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ τῶν Μεγάρων ὅπου ὁ στρατάρχης τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος Δημήτριος Ὑψηλάντης παρεσκεύαζε τὴν ἑνδοξον στρατείαν, ἥτις διὰ τῆς νίκης τῆς Πέτρας ἐπεσφράγισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔκλεισε τὸν ἀγῶνα, τὸν ὅποιον ὁ ἀδελφός του εἶχεν ἀρχίσῃ, ἑπτακισχίλιοι στρατιῶται, ἐν τετραγώνῳ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ κλῆρος, μετὰ τὴν ἱεροτελεστείαν καὶ τὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος, ἐπυροβόλησαν τοὺς καὶ τὰ πυροβόλα εἴκοσι καὶ μίαν βολὰς εἰς τιμὴν τοῦ πρώτου ἀρχιστρατήγου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ὁ ἐξοχώτατος τῶν γλυπτῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος Δρόσης, θαυμασίως ἐμπνευσθεὶς, ἐλάξευσεν ἄξιον τοῦ Ὑψηλάντου μνημεῖον, ὅπερ ἀγνοῶ διὰ ποίους λόγους ἐλησμονήθη καὶ παρερρίφθη εἰς μίαν ἄκραν. Ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἐταιρεία τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἔσωσεν ἄλλοτε τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβίδ δ' Ἀνζὲ καλλιτεχνηθὲν διὰ τὸν τάφον τοῦ Μπότσαρη ἀριστούργημα, θέλει ἐξελέκυσῃ ἐκ τῶν χωμάτων καὶ τῆς ἀφανείας τὸ ἔργον τοῦ ἐμπνευσμένου καλλιτέχρου καὶ ἀναστηλώσῃ αὐτὸ ἐν σημείῳ περιόπτῳ, συνεπινεύσει τοῦ Κράτους, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην ἀνδρὸς, ὅστις ἐθυσίασεν ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Τιμᾶται δρ. 2.